

KEES KLOP

Gezin en wederkerigheid

Toen zei God: “Laten we mensen maken! Mensen die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken”. God schiep de mens als het evenbeeld van zichzelf. Hij schiep de mens: man en vrouw.

Wat wil dat zeggen, dat mannen en vrouwen evenbeeld zijn van God?

Ik vind het antwoord op die vraag in een handreiking die het Diocesaan Pastoraal Centrum van het Bisdom Groningen voor ouders heeft uitgebracht. De handreiking bespreekt vier grondhoudingen: dankbaar en vreugdevol in het leven staan, respectvol leven met elkaar, geborgenheid geven en luisteren naar je kinderen. Vier grondhoudingen, aldus de handreiking, die iedere ouder waar kan maken. Zo zullen kinderen gaan ervaren wat de betekenis is van God die zegt: “Ik zal er zijn voor jou”.

Ik zal er zijn voor jou. Jahweh.

In een interview in *Trouw* van 25 januari 1997 gaf Dorien Pessers dat antwoord op de vraag van de journalist wat eigenlijk een gezin is. Zij typeerde de houding van een ouder ten opzichte van een kind met de woorden “Ik zal er zijn voor jou”. Het trof me. Ze gebruikte de Godsnaam als aanduiding voor waar het in een gezin eigenlijk om draait. De Naam die vanwege zijn verhevenheid door het volk van het Eerste Testament niet eens mag worden uitgesproken. Zó had ik het nog niet eerder horen zeggen.

Uit de context van het interview kreeg ik de indruk dat ze die woorden niet bewust gebruikte als een verwijzing naar de Naam waaronder Jahweh zich aan ons bekend maakte. Ik kreeg de indruk dat zij een aanduiding gebruikte, die haar het meest trefzeker leek, op grond van haar eigen ervaring met het gezinsleven.

Als ik daarin gelijk heb, dan dringt de Godsnaam zich dus dwars door de weerbarstige werkelijkheid van een hectisch bestaan op als de trefzekere aanduiding van waar het in het gezin werkelijk om gaat. De Godsnaam, niet als een onfeilbaar dogma, maar als een werkelijkheid die zich aandient, voor wie op zoek is naar een zinvol bestaan.

Mensen, als evenbeeld van God, presenteren zich dan als ouders die er zijn voor het kind. Niet in het kwaliteitsuurtje dat in de agenda is ingeruimd voor de opvoeding, maar op de momenten dat het kind hen nodig heeft.

Mensen, als evenbeeld van God, presenteren zich dan als kinderen, die er zijn voor de ouders. Niet op het verplichte bezoeken op zondagmiddag in het bejaardentehuis, maar op het moment dat de ouders hen nodig hebben.

Mensen, als evenbeeld van God, presenteren zich dan als mannen en vrouwen, die er zijn voor elkaar. Niet tijdens de vrijpartij die de kerkelijke moraal tenminste éénmaal per week noodzakelijk achtte, maar als kameraden in lotsverbondenheid.

Mensen, als evenbeeld van God, presenteren zich dan als homofiele partners, die er zijn voor elkaar. Niet als wellustige dieren op de ontmoetingsplek die het gemeentebestuur in een afgelegen park heeft ingericht, maar als kameraden in door de Burgerlijke Stand erkende lotsverbondenheid.

Ik ben er voor jou. Is dat de wederkerigheid, los van de opbrengsten, waar deze bundel van spreekt als het eigenlijke kenmerk van het gezin?

Uiteindelijk wel.

Maar soms is er geen wederkerigheid.

Dat begint al bij Hem, die zich noemt Jahweh, "Ik ben er voor jou". Blijven wij Hem zoeken, dan blijft Hij ons vinden. Maar niet altijd zoeken wij Hem.

Zo ook zijn er situaties waarin de partner of het kind moeilijk te vinden is. Als hij of zij dement wordt. Als het aan drugs verslaafd is. Als vader en moeder een fulltime baan hebben en het kind is aangewezen op de buitenschoolse opvang, waar het 's avonds om zes uur met de taxi wordt opgehaald. Als de partner moet werken in een zeven keer 24 uren-economie, waarin nu eenmaal niet iedereen op dezelfde wekelijkse zondag vrij kan hebben. Als het huwelijk niet zo romantisch blijkt als het in de Bouquet-reeks werd voorgesteld. Niet altijd is wederkerigheid aanwezig.

Dan komt het op een waarde aan die mij wezenlijk lijkt voor relaties.

Die waarde heet 'trouw'.

Onze publieke rechtsorde kent die waarde. De artikelen 81 en 85 van Boek I van het Burgerlijk Wetboek stellen dat echtgenoten elkaar *trouw, wederzijdse hulp en bijstand en verantwoordelijkheid voor het geheel* van de huwelijksgemeenschap verschuldigd zijn. Ook gaat het wetboek uit van *monogamie*, als het in artikel 33 polygamie en polyandrie verbiedt. Voorts mogen huwelijkse voorwaarden niet in strijd zijn met dwingende wetsbepalingen, of met de *openbare orde* en de *goede zeden* (art.121 Boek I, B. w.). Al deze normen regelen het burgerlijk huwelijk.

Stof genoeg voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, dunkt me. Je vraagt je af waarom diezelfde ambtenaar van de burgerlijke stand zich tegenwoordig dikwijls van zulke flauwe praatjes bedient, zo min mogelijk moraliseert, liefst een paar grapjes maakt en een sentimenteel gedichtje voorleest. Alsof er een persoonlijke *act* moet worden opgevoerd, die een dorre formaliteit nog een beetje plezierig moet maken voor het bruidspaar, vooral als zij niet ook in de kerk trouwen. Terwijl de publieke rechtsorde waarvan hij of zij de vertegenwoordiger is, zich zo helder uitdrukt. De wet zit vol met waarden en normen, met publieke moraal, die eigenlijk precies aanduidt waar wij het hier vandaag met elkaar over hebben. Trouw, wederzijdse hulp en bijstand, en verantwoordelijkheid voor het geheel van de huwelijksgemeenschap. Communitaristischer kan het bijna niet.

De onzekerheid van de ambtenaar van de burgerlijke stand komt echter niet uit de lucht vallen. Zij vloeit voort uit het feit dat die waarden, waar het Burgerlijk Wetboek over spreekt, op de tocht staan. De in de politiek dominante liberale moraal ziet het huwelijk liefst als een privaatrechtelijk contract tussen twee economisch zelfstandige individuen. In dat contract kunnen zij alles regelen wat zij wensen: of zij de kinderen zelf opvoeden of uitbesteden, of het een vrij huwelijk is of niet, wie de zeggenschap over het vermogen heeft, hoe de ontbinding van het contract kan worden geregeld etc. Overheidsbemoeienis is daarbij overbodig. Men vertrouwt optimaal op de spontane processen in de samenleving. Het gezin heeft geen 'publieke taken' en 'verstatelijkt' dus niet. En dat vinden liberalen mooi meegenomen. Het gezin is net als de godsdienst van de politieke agenda afgevoerd. En dat heet vrijheid.

Het postmoderne relativisme doet daar nog een schepje boven op. *Goede Tijden, Slechte Tijden*, waar de jonge bruidsparen mee zijn opgegroeid, zit er vol mee. Hoezo

normen en waarden? Als broer en zus met elkaar naar bed willen, dan is dat iets heel moois. Ook al zeggen de acteurs buiten beeld dat het programma eigenlijk niet geschikt is voor kinderen.

En dat laatste is tekenend. De meeste mensen willen graag een gezin. Gebaseerd op liefde. De mensen hunkeren naar een ander die zegt “ik ben er voor jou”, “jij bent waardevol voor mij”. De echtscheidingen zijn geen verwerping van het huwelijk en het gezin. Dat blijkt wel uit de dominantie van “seriële monogamie”, het hebben van meerdere achtereenvolgende partners gedurende het leven. Individuen bestaan niet. Mensen zoeken naar relaties, die voldoen aan het kenmerk “ik ben er voor jou”.

Maar waarom wordt dat niet weerspiegeld in het publieke debat tussen politici en in het optreden van de overheid? Waarom moet de ambtenaar van de burgerlijke stand als een schizofreen door het leven gaan? Waarom kan hij niet met overtuiging het verhaal houden, dat in het Burgerlijk Wetboek is neergelegd?

Soms zou ik willen dat liberalen net zo slecht waren als hun ideologie. Nu zijn het netjes ogende mensen, die in hun politieke daden het gezin reduceren tot een calculerend verband, maar naar buiten toe fatsoen prediken.

Soms zou ik willen dat acteurs net zo slecht waren als de post-moderne rollen die zij spelen in *soap*-series. Nu zijn het bekende Nederlanders, die paraderen in veelbekeken televisiequizzes en roddelbladen.

Soms zou ik willen dat het CDA zo hard oppositie voerde dat de werkelijke verschillen in de politiek aan het licht kwamen. Dan wisten de mensen tenminste waar ze op stemmen.

Soms zou ik willen dat de KRO zo duidelijk verschilde van RTL4 dat de mensen wisten waar ze elke avond naar kijken.

Nederland is schizofreen.